

А.У. ЛЯНКЕВІЧ

**СТАЎЛЕННЕ ДА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ
І ЗМЕШАНАГА МАЎЛЕННЯ Ў МЕДЫЯ-ДЫСКУРСЕ
(на матэрыяле публікацый у газеце «Звязда»)***

Исследуется отношение к белорусскому литературному языку и смешанной речи. Представлены результаты контент-анализа 472 публикаций в газете «Звязда», касающихся социолингвистических проблем. Разнообразие авторских мнений и суждений свидетельствует о заинтересованности данными проблемами целевой аудитории издания.

The article discusses the attitudes toward the Standard Belarusian language and mixed speech. It provides the results of the content-analysis of 472 materials in the paper «Zviazda», concerning sociolinguistic problems. The considerable variety of authors' views and opinions indicates the interest in these problems in the society, at least among the paper's target groups.

Уводзіны. Адносіны да моў і іх варыянтаў актыўна вывучаюцца з 1960-х гг. (гл. Lambert, Hodgson, Gardner, Fillenbaum 1960; Attitudes 1982; Woolard 1989; Baker 1992 і інш.), аднак для беларускай сацыялінгвістыкі гэта параўнальна новая сфера даследаванняў (падрабязней гл.: Лянкевіч 2010). Пад *стаўленнем да мовы* разумеюцца «адчуванні людзей у адносінах да іх уласнай мовы або мовы іншых людзей» (Crystal 1992, 215). Па меркаванні экспертаў ЮНЭСКО, стаўленне ў грамадстве да мовы з'яўляецца адным з дзевяці фактараў, якія ўплываюць на яе жыццёвасць (linguistic vitality) (гл. Language 2003). Веды аб стаўленні да моў дапамагаюць выявіць тыя праблемы іх функцыянавання, якія могуць прывесці да моўнага зруху (language shift) або знікнення мовы (language death), спрагназаваць пэўныя аспекты моўнай сітуацыі, а таксама стаць базай для правядзення моўнай палітыкі. Для даследавання стаўлення выкарыстоўваецца шэраг прамых (апытанне, інтэрв'ю) і непрамых метады (метады ўключанага назірання і эксперыментальныя метадыкі), а таксама аналіз вынікаў перапісаў насельніцтва, кантэнт-аналіз і інш. Для найбольш глыбокага даследавання стаўлення выкарыстоўваецца комплекс названых метадык.

1. Кантэнт-аналіз як метады даследавання стаўлення да моў. Сутнасць гэтага метады заключаецца ў пераводзе зместавай інфармацыі ў колькасныя паказчыкі шляхам кадзіравання і яе статыстычнай апрацоўцы, апрача таго, ён дазваляе «ўпісаць» змест паведамлення ў сацыяльны кантэкст, асэнсаваць яго адначасова і як праяву, і як ацэнку сацыяльнага жыцця; гэта аб'ектыўнае, сістэматычнае і колькаснае апісанне яўнага зместу камунікацыі (гл. Berelson 1971, 15). Для кадзіроўкі тэкстаў распрацоўваецца кадзіравальная матрыца, у якой фіксуюцца колькасныя паказчыкі, і алгарытм кадзіравання. Адрозніваюць два тыпы кантэнт-аналізу – колькасны і якасны. У лінгвістыцы кантэнт-аналіз адным з першых выкарыстаў Ч. Осгуд пры даследаванні меркаванняў і статыстычнага

* Праца выканана ў рамках навукова-даследчага праекта «Трасянка ў Беларусі – “змешаны варыянт” як прадукт беларуска-рускага моўнага кантакту», які фінансуецца фондам «Фольксваген» (грант № III/83 371, 14 крас. 2008 г.).

вымярэння стаўлення моўцы да пэўных аб'ектаў у тэксце (гл. Osgood, Saporta, Nunnally 1956, 47–102). З мэтай даследавання стаўлення да моўных кодаў у беларускім грамадстве ў якасці аднаго з метадаў мы выкарысталі кантэнт-аналіз публікацый у газеце «Звязда». Метадам суцэльнай выбаркі з 3013 нумароў газеты, якія выходзілі ў перыяд з 1 студзеня 2000 г. да 31 снежня 2010 г., было выяўлена 472 матэрыялы, што змяшчаюцца ў 316 нумарах газеты, у якіх закранаецца сацыялінгвістычная праблематыка.

2. Характарыстыка канала камунікацыі. «Звязда» – штодзённая грамадска-палітычная газета. Надаючы асноўную ўвагу эканамічным, сацыяльным і палітычным пытанням, газета «Звязда» ў аналізаваны перыяд, тым не менш, мела выразную інтэнцыю звярнуць увагу грамадскасці на пэўныя аспекты моўнай сітуацыі ў краіне, пра што ўскосна сведчыць і слоган, які публікуецца пад назвай газеты і часта выкарыстоўваецца журналістамі і чытачамі як перыфраз назвы – «Родная газета на роднай мове».

Газета выходзіць 250 разоў на год, часта бываюць «здвоеныя» нумары. Тыраж выдання за 11 гадоў зменшыўся амаль на 40 тысяч экзэмпляраў і ў апошні прааналізаваны год склаў каля 33 тысяч. Што датычыць мэтавай аўдыторыі газеты, то яе можна вызначыць па дадзеных анкетавання сярод індывідуальных падпісчыкаў. Згодна з яго вынікамі (апублікаваны ў № 77 за 27.03.2003), асобы старэйшыя за 50 гадоў складаюць 50 % чытачоў, 40–49 гадоў – 26,4 %, 30–39 гадоў – 12,9 %, 20–29 гадоў – 9,3 %, маладзейшыя за 20 гадоў – каля 3 %.

3. Колькасны кантэнт-аналіз. Пры колькасным, або зместавым, кантэнт-аналізе ўвага даследчыка скіравана на даследаванне слоў, выказванняў, меркаванняў, гэта значыць на змест паведамлення. Аналізуючы элементы паведамлення, даследчык павінен «умець прадбачыць іх сэнс» (Мангейм, Річ 1997, 277). Правядзенне кантэнт-аналізу ў дачыненні да пэўнага тэксту прадугледжвае аперыраванне канкрэтнымі адзінкамі, якія дазваляюць класіфікаваць матэрыял з неабходнай ступенню падрабязнасці. У сувязі з гэтым было выдзелена некалькі катэгорый аналізу, адзінак аналізу і адзінак падліку. *Катэгорыі аналізу* ўяўляюць сабой найбольш агульныя, ключавыя паняцці, якія адпавядаюць даследчыцкім задачам; гэта кароткае выражэнне пэўнай праблемы. У якасці *адзінак аналізу* выступаюць моўныя адзінкі або элементы зместу, якія служаць у тэксце індикатарам з'явы, якая цікавіць даследчыка (слова, сказ, тэма, меркаванне, паведамленне ў цэлым і інш.). У сваю чаргу, *адзінка падліку* – колькасная мера ўзаемасувязі тэкставых і пазатэкставых з'яў, колькасная мера адзінкі аналізу (колькасць радкоў, плошча, частата з'яўлення пэўных прыкмет).

3.1. Стаўленне да беларускай мовы ў грамадстве. Адзінкамі аналізу ў межах дадзенай катэгорыі выступаюць пазітыўныя і негатыўныя меркаванні пра беларускую мову ў грамадстве, якія не належаць аўтарам артыкулаў, а толькі прыводзяцца імі; адзінкай падліку была колькасць згадак пазітыўных і негатыўных меркаванняў (параўн.: *Але я лічу, што гэта вельмі добра, таму што фактычна беларуская мова набывае прыкмету элітарнасці, і веданне яе разглядаецца як прэстыжнае* (01.09.2007) // *Я, дзе б ні жыў, дзе б ні быў, пагарду да беларускай – адчуваў толькі з боку... сваіх, «рускагаворячых»...* (15.05.2007)). Гэтыя суадносіны не абавязкова адлюстроўваюць рэальнае стаўленне да беларускай мовы ў грамадстве, паколькі пералічаючы прыклады пазітыўнага стаўлення, аўтары гэтым самым сведчаць, што фонам для іх вылучэння з'яўляюцца індывідуальныя або негатыўныя меркаванні.

3.2. Ступень занепакоенасці станам беларускай мовы. Адзінкамі аналізу ў катэгорыі выступаюць словы і словазлучэнні, якія ўжываюцца ў дачыненні да беларускай мовы, тыпу *пагражае небяспека, занябана, заняпад, нізкі прэстыж, усё менш выкарыстоўваецца, зракліся, выходзіць з ужытку, пагроза страты, трэба адраджаць мову, не размаўляюць, не гучыць*; адзінка падліку – колькасць абзацаў з адной або некалькімі такімі адзінкамі. Такіх адзінак было налічана 384: *Шкада, што многія кіраўнікі не хочуць бачыць, у якім цяжкім крызісе знаходзіцца мова карэннай нацыі* (12.05.2009). Заўважым, што пры параўнальна вялікай колькасці выяўленых адзінак, якія выражаюць занепакоенасць станам беларускай мовы, адносна няшмат публікацый, дзе разглядаюцца прычыны, суб'екты ўтварэння праблемы і спосабы выхаду з наяўнай сітуацыі, гэта значыць аўтары, хоць і занепакоены станам рэчаў, аднак не дастаткова яго асэнсавалі.

3.3. Аўтарскае стаўленне да беларускай мовы. У якасці адзінак аналізу выкарыстоўваліся словы і словазлучэнні, якія ўжываліся ў дачыненні да беларускай мовы тыпу *люблю, падабаецца, шаную* і пад., а таксама азначэнні, якія ўтрымліваюць ацэначную характарыстыку тыпу *родная, мілагучная, непаўторная, багатая* і інш. Адзінкай падліку выступала колькасць абзацаў, у якіх ужывалася адна або некалькі такіх адзінак. Усяго была знойдзена 281 такая адзінка. Стаўленне можа выражацца непасрэдна з дапамогай дзеясловаў *любіць, падабацца* (*Я вельмі люблю беларускую мову, але, на жаль, у нашых умовах чамусьці беларускамоўныя песні нікому не патрэбныя...* (22.11.2006)) або прыметніка *любімы* (*Я так рады, што і за межамі Беларусі жывуць людзі, якія вывучаюць маю любімую беларускую мову* (22.06.2007)). Часта пры пазітыўным стаўленні ўжываецца азначэнне

* Падчас збору матэрыялу не было знойдзена ніводнай публікацыі, дзе б аўтар выражаў сваё адмоўнае стаўленне да беларускай мовы. На нашу думку, найперш гэта можа быць звязана са спецыфікай аўдыторыі *беларускамоўнай* газеты.

родная, а таксама эпітэты *пяеучая, мілагучная, прыгожая, матчына, вобразная, чыстая, жывая, спа-конвечная* і інш. Таксама для выражэння стаўлення характэрна выкарыстанне суб'ектна-прэдыкатных канструкцый тыпу «N1–N1», дзе ў якасці суб'екта ўжываецца слова *мова*: *А мова – гэта ж душа... Душа нашага беларускага народа* (15.05.2007). Апрача таго, стаўленне можа выражацца ўскосна, з дапамогай кантэксту, напрыклад, пры апісанні наступстваў знікнення беларускай мовы, пры гэтым агульным месцам стала сцвярджэнне, што калі знікне беларуская мова – знікне нацыя або знікне Беларусь як дзяржава: *Гэта так відавочна (я думаю), калі загубім мову – загубім незалежнасць, загубім моц, загубім Беларусь* (13.07.2007).

3.4. Аўтарскае стаўленне да змешанага маўлення. Адзначым, што праблема змешанага маўлення падрабязна аналізавалася толькі ў адной публікацыі, дзе яно выступала ў якасці асноўнага аб'екта разгляду (*Трасянка, сэр!* (05.06.2003)), аднак у частцы публікацый гэтай моўнай з'яве надавалася пэўная ўвага. У якасці адзінак аналізу ўжываліся асабістыя пазітыўныя і негатыўныя меркаванні пра змешанае маўленне, адзінкай падліку выступала колькасць такіх меркаванняў. Пры кадзіроўцы было выяўлена 3 пазітыўныя і 30 негатыўных меркаванняў: *Згодны з выказваннямі старшыні Таварыства беларускай мовы А. Трусава – лепш трасянка, чым яе адсутнасць* (08.04.2009) // *Для таго, каб мы ведалі беларускую мову, каб пазбавіліся ад прыкрай трасянке, адных урокаў мала* (28.10.2006). Адзначым, што для значнай колькасці матэрыялаў характэрна неразмежаванне змешанага і дыялектнага маўлення: *Бо сёння частка насельніцтва, асабліва сельскага, хоць яна і думае, што размаўляе па-беларуску, а насамрэч карыстаецца «трасянкаю»* (19.02.2000). Некаторыя аўтары лічаць, што змешанае маўленне найперш распаўсюджана ў вёсках: *А рэальнасць такая: беларускі горад з кожным годам усё больш паспяхова дрэйфуе ў бок рускамоўнасці, а вёска не менш паспяхова фарсіруе «трасянку»* (05.02.2000). Апрача згаданай катэгорыі, намі была выдзелена катэгорыя «стаўленне да змешанага маўлення ў грамадстве», дзе адзінкамі аналізу выступалі меркаванні пра змешанае маўленне ў грамадстве. Аднак пры аналізе не было выяўлена ніводнай такой адзінкі, што можа сведчыць пра ўспрыняцце праблемы адносін да змешанага маўлення другаснай у параўнанні з праблемай стаўлення да беларускай мовы.

3.5. Змешанае маўленне як сродак адмоўнай характарыстыкі асобы. У ходзе кадзіравання матэрыялаў быў заўважаны факт наўмыснага выкарыстання змешанага маўлення з мэтай адмоўнай характарыстыкі герояў, і таму была ўведзена новая адзінка аналізу – пераключэнне з літаратурнага маўлення на змешанае, адзінкай падліку ў дадзеным выпадку выступала колькасць кодавых пераключэнняў. Усяго ў прааналізаваным матэрыяле было выяўлена 10 такіх адзінак: *Другі раз бачу гэтага ж кандуктара [беларускамоўнага] у кампаніі маладых людзей, якія спрабуюць «качаць правы» і з яўным беларускім акцэнтам патрабаваць, каб з імі размаўлялі на «нармальным языке»* (10.10.2008). Гэты факт ускосна дазваляе кваліфікаваць прыведзеныя ўрыўкі як прыклад асабістага негатыўнага стаўлення да змешанага маўлення.

3.6. Ступень тэарэтычнага асэнсавання сацыялінгвістычнай сітуацыі. Да катэгорыі належаць дзве адзінкі аналізу – словы і словазлучэнні: а) *моўная сітуацыя, двухмоўе, білінгвізм*; б) *стаўленне, адносінны, ставіцца*. Адзінкай падліку ў абодвух выпадках выступае колькасць ужыванняў слоў і словазлучэнняў. Як і папярэдня, гэтая катэгорыя была вылучана ў ходзе кадзіравання. Такіх адзінак было выяўлена адпаведна 79 і 59. Нам падаўся вартым увагі факт наяўнасці падобных словаформаў у публікацыях, паколькі ён сведчыць пра больш высокую ступень асэнсавання аўтарамі праблемы (*Мне сумна, што мой сямігадовы сын, які не мог ад мяне чуць штосьці дрэннае пра беларускую мову, рэагуе адмоўна на яе гучанне. Я не магу зразумець, дзе крыніца такога стаўлення* (27.08.2009)).

4. Якасны кантэнт-аналіз. Пры правядзенні якаснага, або структурнага, кантэнт-аналізу ўвага даследчыка фіксуецца не столькі на змесце паведамлення, колькі на спосабе яго падачы. У такім выпадку аналізуецца размяшчэнне матэрыялу і наяўнасць ілюстрацый, вызначаецца, хто з'яўляецца яго аўтарам, у чым бачыць змест праблемы і г. д.

4.1. Асоба аўтара. Аўтарам мы лічылі не складальніка матэрыялу, а суб'екта, чыё меркаванне разглядаецца ў публікацыі (напрыклад, герой інтэрв'ю, рэпартажу і інш.), хаця часам гэтыя асобы маглі супадаць. Часцей за ўсё аўтарам меркавання выступаюць журналіст (20,1 %), чытач (19,1 %) і эксперт (13,6 %). Да экспертаў мы адносілі мовазнаўцаў, гісторыкаў, выкладчыкаў і настаўнікаў беларускай мовы. Высокая частата чытацкіх меркаванняў па сацыялінгвістычных праблемах сведчыць пра цікавасць да гэтай тэмы ў грамадстве. Сярод іншых аўтараў меркаванняў: адказныя асобы – супрацоўнікі міністэрстваў, чыноўнікі высокага рангу (10,6 %), творчая інтэлігенцыя – мастакі, музыканты, пісьменнікі (8,9 %), школьнікі і студэнты (4,2 %) і іншыя (4 %). У некаторых матэрыялах меркаванне выражаюць адразу некалькі асоб, усяго такіх публікацый 19,5 %.

4.2. Асноўны і дадатковы аб'екты разгляду. Асноўным аб'ектам разгляду пераважнай большасці публікацый з'яўляецца беларуская літаратурная мова (97,2 %). У сваю чаргу, у якасці дадатковага аб'екта часцей за ўсё выступаюць іншыя мовы (20,8 %), змешанае маўленне (5,9 %), беларускія гаворкі і беларуская літаратурная мова (па 1,1 %). Сярод іншых моў часцей за ўсё выкарыстоўваецца

ўкраінская, руская, чэшская, іўрыт, польская і літоўская для дэманстрацыі падабенства і адрознення моўнай сітуацыі або ў якасці ўзору адэкватнай, на думку аўтараў, моўнай палітыкі: *Трэба браць прыклад з нашай суседкі Расіі, дзе сваё нацыянальнае багацце абараняюць, за сваё змагаюцца, як толькі могуць. У іх краіне рускай мове, здавалася б, нічога не пагражае. Але там, пры Дзярждуме Расіі, стварылі Камітэт у абарону рускай мовы!* (03.02.2009).

Заўважым, што для абазначэння змешанага маўлення ва ўсіх матэрыялах ужываецца слова «трасянка», што сведчыць пра яго распаўсюджанасць у публіцыстычным дыскурсе. Пры гэтым часта «трасянкай» называюць любое адхіленне ад граматычных норм літаратурнай мовы – як рускай, так і беларускай (параўн.: *З другога боку, наша «трасянка», якая праяўляецца і ў маўленні, і ў пісьме... Гэта ўсё з'яўляецца разбуральным фактарам таго фундаменту, на якім грунтуецца літаратурная беларуская мова* (17.07.2007)).

4.3. Праблемная сфера. Часцей за ўсё аўтары ўздымаюць праблему моўнай сітуацыі ў сферы адукацыі (14,6 %). Таксама ў матэрыялах разглядаецца становішча беларускай мовы ў мастацтве (у тым ліку ў літаратуры і кнігавыданні) (7,2 %), у СМІ (7 %), у сферы абслугоўвання, транспарту, на шыльдах, этыкетках тавараў (7 %), у сферы заканадаўства і справаводства (4,2 %), у побыце (3 %) і ў іншых сферах (5,1 %). Адрознава праблемна сфера ішла гаворка ў 8,7 % публікацый; у 43,2 % матэрыялаў аўтары не канкрэтызавалі праблемную сферу.

4.4. Змест праблемы. У некаторых публікацыях аўтары закраналі праблемы функцыянавання мовы. Да экстралінгвістычных праблем мы адносілі пытанне выкарыстання беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму, стаўленне да моўных кодаў і інш., да ўнутрымоўных – пытанні арфаграфіі, лексікалогіі і інш.

65 % матэрыялаў закраналі пазамоўныя праблемы, 2,1 % – унутрымоўныя, 4,9 % публікацый датычыліся і пазамоўных, і ўнутрымоўных праблем адрознава, пры гэтым яны разглядаліся ў іх узаемасувязі, і, на думку аўтараў, вырашэнне ўнутрымоўнай праблемы можа ў пэўнай ступені спрыяць вырашэнню пазамоўнай: *Увядзенне ў дзеянне новай рэдакцыі «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»... паэзія прэстыж беларускай мовы... паспрыяе пашырэнню беларускамоўнага асяроддзя і павелічэнню цікавасці насельніцтва да вывучэння і ўжывання беларускай мовы* (У. Здановіч, старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе, 08.05.2007). Аўтары 27,8 % публікацый не вызначылі пэўнай праблемы; 0,2 % матэрыялаў – цяжкакваліфікуемы выпадак.

4.5. Прычыны і суб'ект утварэння праблемы. Некаторыя аўтары імкнуліся прааналізаваць прычыны праблемы і высветліць фактары, якія паўплывалі на яе з'яўленне, а таксама вызначыць суб'ект утварэння праблемы: спробы вызначыць прычыну здзейснены ў 67, а суб'ект – толькі ў 12 публікацыях, што сведчыць пра недастатковую асэнсаванасць праблемы. Аўтары не прапанавалі рашэнняў праблемы ў 56,8 % публікацый, а суб'ект іх утварэння не вызначаны ў 68,2 % публікацый.

У 33 публікацыях аўтары адзначаюць псіхалагічныя прычыны ўзнікнення наяўнай моўнай сітуацыі: *І што дзіўна: пачуццё непайнавартасці трымаецца ў сядомасці людзей так моцна... што беларусы ніяк не могуць зламаць у сабе гэтую ўстаноўку нерашучасці, боязі здацца адсталымі, забітымі і цёмнымі, як не маглі пазбыцца гэтага адчування і нашых продкі* (24.04.2009). У 23 матэрыялах аўтары называюць гістарычныя, у 3 – сацыяльна-эканамічныя і палітычныя прычыны: *Беларуская мова ў Беларусі стала нявыгаднай, як у палітычным (атажсамліваецца з апазіцыяй дзяржаве), так і ў эканамічным плане (не зробіш кар'еры)* (05.02.2000). Аўтары 8 публікацый указваюць на іншыя прычыны – галоўным чынам унутрымоўную, правапісную: *Потым, калі... пачаўся парад суверэнітэтаў, наша чыноўніцтва пад ціскам часу нават пачало карыстацца ёй. І, магчыма, карысталася б да сённяшняга дня, калі б не спроба вярнуць «тарашкевіцу»* (08.04.2009). Што датычыцца суб'екта ўтварэння праблемы, то ў 11 матэрыялах аўтары называюць сам народ або кожнага грамадзяніна паасобку (*Цяпер мне здаецца, што ў саміх беларусаў няма волі да раскрыцця сваіх каранёў* (16.05.2008)), у 1 суб'ектам праблемы выступае ўрад.

4.6. Спосаб вырашэння праблемы. У параўнанні з прычынамі і суб'ектамі ўтварэння праблемы спосабы яе вырашэння прадстаўлены шырэй. У 9,7 % ад усіх публікацый аўтары мяркуюць, што вырашыць праблему можна тады, калі само грамадства (народ) і кожны асобны грамадзянін усвядоміць істотнасць дадзенай праблемы і пачне актыўна дзейнічаць: *Тут, мне здаецца, нават бацькоўскі аўтарытэт свой трэба ўжыць – прымусіць уласных дзяцей паважаць сваю мову, гаварыць і чытаць на ёй – карыстацца* (26.09.2008). Аўтары 8,5 % матэрыялаў мяркуюць, што найперш патрэбна дзяржаўная падтрымка: *Прычым, я не згодны з тымі, хто сцвярджае, што ўсё залежыць ад нас, ад людзей. Больш, па-мойму, ад дзяржаўных вярхоў* (12.05.2009). У 1 матэрыяле (0,2 %) аўтар сцвярджаў, што вырашыць гэтую праблему немагчыма: *Таму ўпэўнена – як бы вы ні стараліся, што б там ні пісалі пра нашу мову, час страчаны, беларус па-беларуску ўжо не загаворыць!* (08.04.2009).

Высновы. Кантэнт-аналіз публікацый у газеце «Звязда» за перыяд 2000–2010 гг. адлюстравалі пэўную занепакоенасць журналістаў і чытачоў выдання становішчам беларускай мовы ў дадзены перыяд. У той жа час было выяўлена, што далёка не ўсе аўтары глыбока асэнсоўваюць праблемы,

бачаць іх прычыны і шляхі вырашэння. Даволі высокая колькасць згадак як пра пазітыўнае, так і пра негатыўнае стаўленне да беларускай мовы ў грамадстве сведчыць пра наяўнасць прынамсі дзвюх светапоглядных арыентацый – з аднаго боку, погляд на беларускую мову як пэўную каштоўнасць, якая з’яўляецца адной з прыкмет нацыі, з другога – утылітарнае ўспрыняцце мовы, якая не выйграе канкурэнцыю з мацнейшай, а таму не мае асаблівай вартасці і практычнай карысці.

У дачыненні да змешанага маўлення можна сказаць, што аўтары не надаюць шмат увагі гэтаму пытанню. Прычынамі гэтага нам уяўляюцца наступныя: 1) у параўнанні з праблемай функцыянавання беларускай літаратурнай мовы дадзенае пытанне не разглядаецца аўтарамі як асабліва істотнае; 2) магчыма, некаторыя патэнцыйныя аўтары самі з’яўляюцца носьбітамі гэтага моўнага кода і таму яго наяўнасць успрымаецца як пэўная дадзенасць, якая не мае падстаў быць аб’ектам аналізу.

Такім чынам, мы можам меркаваць, што публікацыі ў газеце выражаюць погляды пэўных катэгорый насельніцтва, якія з’яўляюцца мэтавай аўдыторыяй газеты, і ў пэўным сэнсе медыя-дыскурс ёсць адлюстраванне і важны складнік працэсаў, што адбываюцца ў грамадстве ў сферы функцыянавання моўных кодаў.

ЛІТАРАТУРА

- Лянкевіч А.У. Праблема стаўлення да моў у замежнай і беларускай лінгвістыцы // Весті НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. 2010. № 4. С. 111–119.
- Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М., 1997.
- Attitudes towards Language Variation / E.B. Ryan, H. Giles. London, 1982.
- Baker C. Attitudes and Language. Clevedon, 1992.
- Berelson B. Content Analysis in Communication Research. New York, 1971.
- Crystal D. An encyclopedic dictionary of language and languages. Cambridge, 1992.
- Lambert W., Hodgson R., Gardner R., Fillenbaum S. Evaluational Reactions to Spoken Languages // Journal of Abnormal and Social Psychology. 1960. Vol. 60. P. 44–51.
- Language Vitality and Endangerment. Document submitted to the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages. Paris, 10–12 March 2003.
- Osgood C.E., Saporta S., Nunnally J.C. Evaluative Assertion Analysis // Litera. 1956. Vol. 3. P. 47–102.
- Woolard K.A. Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia. Stanford, 1989.

Паступіў у рэдакцыю 29.08.11.

Алена Уладзіміраўна Лянкевіч – аспірантка кафедры гісторыі беларускай мовы. Навуковы кіраўнік – кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай мовы С.М. Запрудскі.